

Reik Koms

1967 DECEMBER

KISGRAFIKA ÉRTESÍTŐ

NEMZETKÖZI KISGRAFIKA ÉS EX LIBRIS

KIÁLLÍTÁS - GYÜJTŐTALÁLKOZÓ BUDAPEST 1967

első nemzetközi kiállításunk anyagát összegyűjtöttük és eredeti terveink szerint december 9-én, szombaton du. 3 órakor a Róvárosi Művelődési Háznál /Budapest, XI. Városházi út 47./ nyitjuk meg.

A kiállításon a szocialista országok közül Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, Magyarország, a Német Demokratikus Köztársaság, Románia és a Szovjetunió 80 művésze szerepel közel 700 kisgrafikával illetve exlibrisrel.

A kiállítás zárónapjára nemzetközi baráti találkozót szerveztünk, amelyre a kiállítóművészekon kívül kül- és belföldi gyűjtőinket hívtuk meg. Kémeljük a találkozó programja, melyet az alábbiakban közlünk, biztosítja a résztvevőknek a személyes kapcsolatok elmélyítését, a magyar grafika alaposabb megismerését, és a gyűjtőtársadalom erősödését is.

A találkozó részvételi díja 100 forint.

Program:

December 30-án délután 3 óra - kor: a kiállítás megtekintése - ismerkedés - csere - közben idegvacsora - tombola - ajánlók-mappa kiosztása.

December 31-én délelőtt 10 óra - rakor találkozó a Magyar Nemzeti Galériában /Budapest, V., Kossuth Lajos tér 12./ - a "Mai Magyar Grafika" kiállítás anyagának megtekintése.

December 31-én délelőtt 1/2 12 orakor indulás autóbusszal a Szépművészeti Múzeumba, ahol a grafikai gyűjteményt tekintjük meg.

December 31-én este 8 órakor találkozó a Fészek Művészklubban /Budapest VII., Kertész u. 30./ - szilveszteri vacsora /részvételi díj 150 Ft./.

INTER GRAFIK 67

Műcsarnok, 1967. szeptember

DIAZ GOMEZ /Kuba/ Fiala anyja
gyermekével, litográfia

A luganói, ljubjanai, tokiói és krakkói nemzetközi grafikai biennálék mellett a berlini INTERGRAFIK is egyre számottevőbb szerepet játszik a nemzetközi grafikai életben. Különbös szempontjainak rendezvényeinek az is, hogy túl a korszerű művészet szempontjainak kiválogatásánál a művek eszmei mondanivalóját is figyelembe veszik. Közéleti és művészeti témák tehát a berlini Neue Galerie vezetőségét, hogy az "Intergrafik 67" teljes anyagát fővárosunknak kölcsönöztesse. Egy-egy külföldi művész, vagy egy-egy ország művészetének hazai bemutatója ablakot tár ugyan a nagyvilág felé, de a kilátás ezeken keresztül csak korlátozott; teljes áttekintést csak egy ilyen nemzetközi tárlat adhat és az nem közömbös sem a művészeknek sem az egyre szaporodó tárlatlátogató közönségnek.

Az "Intergrafik 67" harminckilenc ország kb. négy száz művészenek közel ezer alkotását mutatja be. A világ mai grafikájáról adott összképe - ha itt és erről lehet egyáltalán teljességről beszélni - teljesen mondható. E kiállítás alapján megállapíthatjuk a mai grafika fejlődésének főbb stílusirányait éppen úgy, mint az új technikai kifejezési forma permanens forradalmát. A szürrealizmus, a nonfiguratív irányzatok különböző fajtái, az op-art békésen megérnek a realista alkotásokkal a kiállítás legfőbb tanulságaként éppen azt szűrhetjük le, hogy végső fokon a modernista irányzatok is a realizmushoz kötődnek, s remélhetőleg hosszabb-rövidebb kitérők után oda is térnek vissza, s a lehiggadt redmények végső fokon a realizmus fegyvertárát fogják gyarapítani. A kiállítás másik, igen fontos tanulsága az, hogy egyre ritkább

az elefántcsonttoronyban élő művész; az alkotó nemcsak maradéktalanon onkifejezésre törekszik, de kisebb-nagyobb közösségek tagjaként egyre inkább mindnyájunk közös problémáinak, szorongásos, vagy boldog életérzésének ad hangot. A képzőművészetek közül éppen a grafika az, amely a leggyorsabban tud reagálni a világ változásaira, s leggyorsabban tudja követni a világ eseményeit és nemcsak gyorsan reagál, de állást is foglal. És ez az állásfoglalás majdnem mindig humanista: az ember méltóságát, a munka dicséretét és a békét hirdeti.

Nincs helyünk arra, hogy a kiállítás minden művészeről, vagy minden kiemelkedő alkotásáról megemlékezzünk, pedig a kiállítás olyan magas művészi színvonalat képvisel, hogy érdemes volna mindenre kitérni. Egyes művészekről és művekről azonban feltétlenül meg kell emlékeznünk, ez azonban nem jelent rangsorolást, hanem csak azt, hogy egyik vagy másik alkotásra a kritikus érzékenyebben reagált.

Az Amerikai Egyesült Államok kiállító művészei /A. Dobkin, A. Refregier, W. Gropper/ a másik Amerikáról vallanak, ahol a vietnami háborút éppen úgy elítélik, mint a faji agressziót. Ch. White "Exodus"-a az amerikai kisémberek egyre fokozódó szorongását fejezi ki és az ellenpólust A. Dobkin kitárt karu, békét sóvárgó gyermekalakja adja. Anglia grafikája a nemes konzervativizmus jegyét viseli magán, akár P. Hogarth finom, levegős szerzárjait, akár G. Hermes "Vízesség"-ét nézzük. M. Rothenstein két színes fametszete azonban előre mutat s az absztrakció azon formanyelvén beszél, amely tud is, akár is mondani valamit. Nagy meglepetés Argentína grafikája! A. Betrami új technikai megoldásai /nyomat + kollázs/, J. J. Cartasso tussrajzai, A. Fernandez színes fametszete a semmiből-teremtés erejével hatnak. A Versacci "Igazság"-a N. Brandolin "Szabadságharcos"-a N. Onotrio vad kavargású utcaképe a művészet eszközeivel mutatja be, hogy Délamerikában is születőben van az új világ. D. Telaya színes fametszetében a szürrealizmust állítja a háború ellenes harc szolgálatába. Az Ausztráliát képviselő N. Connihan tus portréja arra mutat, hogy a realizmus kifejezési eszközei még ma is határtalanok. Ausztria három kiállítója közül H. Escher rézkarcai /Sacro di Roma/ a korai olasz rézkarok erejéit párosítják a Cossmann-iskola technikai finomságával. Belgium grafikusai közül J. J. De Grave /Kötőnök/ metsző-technikájának eredetiségével, A. Toussaint szürrealista érzékenységgel, tünik ki; a világhírű mester, Massereel /Nyugtalan világ/ ismét azocialista telítettségű művet produkál. R. De Coninck rézkarcai vádiratok mindanfajta háború ellen, H. Haccuria fametszetei a fekete-fehér ellentétének kimeríthetetlen művészi lehetőségeire figyelmeztetnek. Bulgária grafikája ugyancsak óriási fejlődésről tesz tanuságot. D. Kasakov féntechnikájú portréját hármely nagy gyűjtemény bátran vallaná a magáénak; "Folklor" c. lapjában a primitív népi szépség látás raffinaít moderniséggel ölelkezik. L. Dimanov grafikai a valóság újraértékelésére törekszenek. A. Petkov színes litográfiája egyfajta építészeti keresztmetszetbe ojtott konstruktivizmus, S. Dibova, P. Karsovski. J. Mineev /Az 1876. év./ G. Anantassov neve szántán megérdemlik, hogy megemlékezzünk róluk. Mongólia két grafikus /B. Balzan, G. Soosoo/ kifejezési eszközeikben a régi és az új közötti harcot vívják.

Románia grafikája szintén az utolsó évtizedekben zárkózott fel a világ élvonalába. A bizánci ikonfestészet emlékei még gyak-

MALZAVON: Kompozíció

ran kísértetek, de nem jelentenek visszahúzó erőt. N.Saftoiu "Jaj a legyőzöttek" c. fasiztaellenes lapja, V. Ghinea vegyes technikájú színes álmvilága, V. Picu freskóhatású alkotásai éppen úgy megejtenek mint R. Peszt bizarr hatású Hirosimája. M.Chirnoaga "Kegyetlen isten" c. lapja sokáig kísért; a fej köré pénzlenyomatokból alkotott glória szokatlanságában is hallatlanul sokatmondó. Lengyelország ma grafikai nagyhatalom, s ezt jól példázza a kiállítás lengyel anyaga is. W. Suberlak /Piaci ut/, a merész vonalvezetéssel dolgozó J. Panek, J. Napierac /Auschwitz felszabadulása/, H. Plociennik, K. Majewski, L. Rózga /végtelenség/, J.Gaj és a többiek témában és technikában, stílusban és kifejezésben olyan magas színvonalat képviselnek, amelyhez csak a francia anyag hasonlítható. Kuba művészete ugyiszólván ismeretlen nálunk; grafikusainak bemutatkozása élmény a gazdag anyagban is. Latin szenvedélyesség, a színek orgiája uralkodik a kiállított lapokon; A.Canet J. Contino, G. Diaz /Fiatal anya gyermekével/, A. Potestad, L. Penalver-Collazo nevét feltétlenül meg kell jegyeznünk. Korea művészeti /Li Dshen-Sob, Li Sok-San/ éppen úgy, mint Kambodzsza grafikusai /Ing Chrés, Sam Kim Cheng/ a színes fametszet terén jeleskednek, s a japán grafika hatása alól éppen most vannak felezabadulóban. Kanadát könnyen gondolhatná az USA művészeti gyarmatának az ember; K. Rix, L. Rix /Olvasó akt/, P. Gallo művészete azonban azt tanúsítja, hogy a saját lábukon járnak s nem csak egyenrangúak az USA grafikusaival, de érzelmi telítettség szempontjából fellettük állanak.

A francia grafikai anyag - primus inter pares - ismét elől jár a továbbra is a "nagy erjesztő" szerepét tölti be. A jelen ki való alkotásai a fényes múlt eredményeit viszik tovább s az új forradalmárok a mávan már a jövő művészetét formálják. A vonal és a szín, a harmóniák és az ellentétek, a könnyed vonalvezetés és a vastok formák olyan kavalkádjával találkozhatunk itt, amelyből minden grafikusművész tud meríteni, anélkül, hogy önállósága feladására kényszerülne. Picasso "Festő és modell" c. akvatintája ma már modernségében is klasszikus alkotás; P. Garcia-Pons, L. Fabien /Pénzreflexek a tavon/, Y. Brayer, E. Thiollier, C. Hilaire, M. Saint-Saëns, P. Colomb, J. Messagier /Julius portréja c. absztrakt alkotásának zöld kavargása igen kifejezősteljes/, M. Ciry és a többiek alkotásai méltó kísérettől állnak körülötte. V. Vasarely "Kék négyzet" -e azt mutatja, hogy az op-art még mindig hat, J. Hajdu papírdomborításainak azonban nem jóvalnak nagy jövőt. A csehszlovák és jugoszláv grafikusok sajnos mindent tudnak, amit ma a modern grafikai művészetben tudni kell és tudni lehet. A csehszlovák művészek /J. Balcar, J. John, P. Sukdolák/ elsősorban a szürrealizmus formanyelvén beszélnék, bár L. Cepelák "Hőfölt" c. akvatintája realitásában is páratlan művészi hatást kínál. A jugoszláv grafikusok szinte máról-holnapra kerültek a grafika élvonalára; N. Reiser réztechnikájú lapja, M. Stahojev, A. Kuduz, M. Berber, V. Makuc, B. Kraic karcai, színes fametszeti modernségük ellenére is őrzik a hazai vonásokat. Japán grafikájával találkozni mindig élmény az európai szemnek; színes fametszeteik több évezredes hagyományait úgy mentik át modern alkotásaikba, hogy mi sem véss el nemzeti sajátágaikból. K. Sasazima / Szerelmek istene/ dombormű hatású fametszete technikailag is újat ad, mely szokatlan, de megragadó művészi hatással párosul, de Kiyoshi Saito, J. Sekino /Newyorki temető/, T. Ono, I. Fukushima sem okoznak csalódást. India kiállítói /P. Haren, P. Tana/ művészetükkel a miniatűrök világától a szürrealizmusig hidálnak át. Izrael grafikusai /B. Dov, J. Steinhardt/ nemzeti stílus kifejezésére törekzenek - modern eszközökkel. Mexikó magas képzőművészeti műveltségéről már eddig is voltak értesüléseink; grafikusaik /J. Amaya P. Luna, K. Huerta stb./ e képet kedvezően mélyítik el. Románia grafikája francia gyökerekből hajtott ki, de ma már egyéni utakat követ; M. Clepper-Paar /Rablómadarak/, G. Ivancenco, L. Feazt, stb. technikában, kompozícióképésben, kifejezőerőben kifogástalanok. Az olaszok elsősorban rézkarcolókat vonultatták fel. G. Guerreachit M. Gaudino kifogástalan adnak, de a litográfiával jelentkező P. Farulli, továbbá P. Galli alkotásai is megállítják a nézőt. Nagy fametszők /Zetti, Marangoni/ távollétéét erősen hiányoljuk. Külön vonult fel a két Németország, a bár grafikai művészetük számos gyökerű, a nyugatnémetek inkább technikai bravurjaikat csillogtatják, míg a keletnémetek komoly eszméi mondanivalóik korszerű grafikai kifejezésre törekzenek. P. Druckhaberler, G. Bettermann, E. Danzer /Arturo Ui lapjával/ jó követői a kitűnő német grafikai hagyományoknak; G. Milius /Mit értek el?/ döbbentesen somyázza a háboru "eredményét". L. Beharil Einstein-portréja e nagyműtű műfaj feltámasztásához jelöli ki az utat. A keletnémet grafikusművészek /W. Frankenstein, T. Mann, K. Engel/ A demokrácia meggyalázása/ politikai meggyőződésüket, erkölcsi igazságukat úgy öntik művészi formába, hogy pártól és pátonstól egyformán mentenek, mégis agítálni tudnak. Fritz Cremer Vietnam c. litográfiája, Lea Grundig Vietnam c. rézkarca, Tanulmány c. tuarajza a szocialista

magasiskolai tanulmányai során nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Horvák grafikája tulajdonképpen a vonalra és csak nagyon kis mértékben a színre épül, s itt is legfeljebb a szürkéig és a sárgáig jut el. /S. Hirtmann: Sárga kobold éjszakája/. I. Eikass "Holdes éjszaka"-ja csak szépségeiből, A. Ubdjörg karca a kemény grafikai világa technikailag modern, mondanivalójában pedig lefojtott érzelmeket mutat.

És végén beszéljünk a kiállítás magyar grafikusairól is. Az Intergrafik 67 magyar művészeit /Reich Károlyt, Hinoz Gyulát, Csahány Kálmánt, Stettner Bélát, Pásztor Gábort, Kass Jánost, Gacs Gábort, Molnár Istvánt, Würts Ádámot, Ek Sándort/ a magyar közönségnek nem kell bemutatni. Munkáik a nagy nemzetközi szemlén nemcsak hogy kifogástalanul megállják a helyüket, de bátran a legjobbak közé sorolhatók. És ez - a nagy bemutató feledehetetlen érdeme mellett - nekünk, magyaroknak a tárlat legnagyobb tanulsága.

Galamboš Ferenc

Grafikusművészeink egyre többet szerepelnek külföldön s ez a magyar grafika egyre nagyobb nemzetközi térhódítását jelenti. A grazi "Magyar Hetek" alkalmából Pásztor Gábor grafikáit láthatta az osztrák közönség, 1967. októberében pedig Stettner Béla grafikai Bécsben a Collegium Hungaricumban kerültek kiállításra. Mindkét művésznek gratulálunk és további sikereket kívánunk!

Pásztor Gábor a Párizsi Miatal művész Biennaléján díjat kapott. A tehetséges grafikusnak ez évben ez már a második nemzetközi sikere. Közünk nevében is melegen gratulálunk és további sikereket kívánunk neki!

Magyar grafika és kisplasztika kiállítás nyílt Törökország fővárosában, Ankarában, novemberben. A kiállításon lo. élő-nalbeli grafikusunk vett részt. A megnyitásra Csahány Kálmán grafikusművész és Tar István szobrászművész utazott ki.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója alkalmából a Nemzeti Galéria "A Grafika és a Haladás" címmel kiállítást rendezett a Pészek klubban: Derkovits Gyula, Nemes Lampert József, Uitz Béla, Poór Bertalan rajzaiból, ill. metszeteiből és a Lenin mellszobor-pályázat alkotásából.

Grafikánk kicsiny, de jóhírű fellegvárában, a Dürer tereben az év utolsó negyedében Gy Molnár István /okt. 18 - nov./ és Zala Tibor /nov. 15 - 29-ig/ grafikusművészek bemutatója volt. Mindkét művész nagy sikert aratott anyagával.

A Magyar Képzőművészek Szövetségének folyóirata, a "Művészet" 1968. februári száma grafikai szám lesz. A szerkesztőség szinte teljes és átfogó képet akar adni a mai magyar grafikáról, mely nemzetközi és hazai sikereivel ezt a dícsérendő gesztust méltán kiérdemelte.

HIREK

A Nemzeti Galériában november 3-án nyitották meg az "Ész grafikai és iparművészeti kiállítás"-t, melyen szép számmal mutattak be exlibriseket a kisgrafikákat is. A tárlatot ezt megelőzően Szolnokon, Tallin testvérvárosában mutatták be.

"A szép könyv és illusztráció 1966" című kiállítást október 10 és 31. között a pápai Jókai könyvtárban, november 25-i kezdettel pedig a nécsi Janus Pannonius Múzeumban rendezték meg. A kiállítások anyaga azonos volt a könyvnapon, Budapesten, a Liszt Ferenc téri könyvklubban bemutatott anyaggal.

"Daumier és a francia karikatúra" címmel rendezett kiállítást a Szépművészeti Múzeumban szeptember 30-án nyitották, egyidőben a Múcsarnokban megnyitott "Rajz és akvarell Franciaországban" című tárlattal. A klasszikus és modern francia grafika méltó és tanulságos bemutatása volt e két kiállítás.

Martosné Abonyi Arany, ki lapunk munkatársa is volt, 1967. október 27-én elhunyt. Emlékét szeretettel őrizzük.

A csehszlovák exlibris-egyesület folyóirata, a ZPRÁVY 1967. évi 1-2. számában nagy terezt szentel a Kisgrafika Értesítő első számainak /1-280 oldal/ ismertetésére. Csehszlovák kollégáink figyelmességét jóleső örömmel köszönjük.

Az Országos Széchenyi Könyvtár nagyszabású kiállítást rendezett "A szovjet exlibris 50 éve" címmel novemberben. A katalógus bő illusztrációs anyaggal jelent meg. A kiállítás szervezőjét, Dr. Bélléi Pált és a neki segítő gyűjtőket dicséret és köszönet illeti meg a hatalmas munkáért. Egyébként ez a kiállítás a szovjet exlibris művészet első önálló nagy bemutatkozása.

Diskay Lenkérőli jelent meg egy nagyobb tanulmány a Nordisk Exlibris Tidsskrift 1967. évi 3. számában, nyolc, eredeti aqról nyomott, köztük három kétszínnyomatu exlibrissele. A cikk Galambos Ferenc írása.

Bélléy Pál dr. /bp./ "Régi magyar könyvjegyek" címmel az Országos Széchenyi Könyvtár egyik értékes, újabb szerzeményét, Nyireő István ny. könyvtárigazgató régi magyar exlibris gyűjteményét ismerteti az OSZK HIRADÓ 1967. évi 1. számában. A gyűjtemény közelebbi ismertetésére - ugyancsak Bélléy Pál tollából - hamarosan visszatérünk.

Nemrég jelent meg a Frankfurt/Main-i Polygraph Verlag-nál, Norbert H. Ott tollából egy könyv "Exlibris, Motivumainak, formáinak és technikáinak történeti áttekintése" címmel. A könyv Offset-nyomással, merített papíron, 33 ábrával, 12 x 20 cm formátumban, 40 l. készült, 6,75 DM áron.

A III. MALBORKI EX LIBRIS BIENNÁLÉ 1967

Herbert OTT /NSZK/ fametszete

Az idei, immár harmadszor megrendezett Malborki Exlibris Biennále fényes bizonyíték arra, hogy a megmozdulást szükséges volt létrehozni, jelentősége és eredményei egyenértékűek a velencei, luganói, ljubjanai, krakkói stb. biennálék jelentőségével és eredményével. Az a tény, hogy a biennálén kizárólag meghívott művészek vehetnek részt, biztosítja a kiállítás magas művészi színvonalát s a Malborki Exlibris Biennáléra való meghívás ma már nemzetközi fémjelzést jelent. A harmadik Malborki Exlibris Biennále nagy előrehaladást jelent az egyetemes exlibris kultúra területén s a műfaj tekintetében is joggal túltheti el optimizmusával az embert; nemcsak informatív szerepét tölti be kifogástalanul / a japánok távollétében ezuttal csak Európa exlibris művészetére vonatkozólag/, hanem ösztönző, inspiratív szerepe is jelentős, művészek és gyűjtők szempontjából egyaránt. A harmadik Malborki Exlibris Biennále 51 művész többszáz lapján keresztül ad átfogó képet Európa mai exlibris művészetéről. A spanyol és angol exlibris művészek hiányát a résztvevő országok meghívott művészei között szereplő új nevek ellensúlyozzák, amelyek kivétel nélkül kellemes meglepetést jelentenek az exlibris híveinek. A kiállítás rendezősége az új tehetségekre szonnal felfigyel s talán ennek köszönhető, hogy minden kiállító egyéni, önálló stílust képvisel s a kiállított lapok technikai, tematikai változatossága és ötletgazdagsága lenyűgöző élményt nyújt a látogatóknak.

A kiállító művészek között nem csak számszerűleg /19/, de magas átlagszínvonal szempontjából is a lengyel exlibris művészek vezetnek. Az a tény, hogy a kiállító művészek közül fele lengyel, nem elsősorban az egébként jogos nemzeti elfogultság eredménye; a

V. CINYBULK /C.S.S.R./ fametszete

KALASNIKOV /Sz.U./ fametszete

rendszerség törekvése az volt, hogy a mai európai exlibris művészet bemutatásán belül a mai lengyel exlibris művészetről a lehető legteljesebb képet adja. A közismert és világhírű lengyel művészek mellett két új lengyel művész hívja fel magára méltán a figyelmet. Az egyik, Leszek Róža szürrealista tájképi és külvárosi kompozícióival, varázsos atmoszférájú lapjaival első látásra elragadtatásra kényszerít; Henryk Plóciennik exlibrisjeiben pedig az ujszerű dekorativitást, a sajátos formavilágot és az op art-művészet exlibris külön törvényszerűségeivel rendelkező átdolgozott maradandó eredményeit kell kiemelnünk. Persze a közismert, régebben is kiállító lengyel exlibris művészek /Barylski, Dolatowski, Dretler-Flin, Failhauer, Gielnick, Jakubowski, Kalcaynska, Kandzióra, Młodzianowski, Napieracz, Panek, Pawlikowska, Standa, Szeles, Tüpfel, Wasniewski, Wróblewska/ alkotásai nem hagyják közömbösen az embert, mert nemcsak a jól ismert művészi világukat élhetjük át újra, de fejlődésüket is lemérhetjük. Mert bizony a fejlődés, az elmélyülés még a kialakult stílusú lengyel exlibris művészeknél is megállapítható. Barylsky klasszicista szépséglátását filozófikus elmélyülés huzza alá. Dolatowski új lapjai a formabomlás állapotában is kompozitív egységre törekkeznek, Stefania Dretler-Flin pedig továbbra is kifogyhatatlan a technikai kísérletezésekben. Failhauer a régi, részletes előadásmóddal szemben a sommázásban keresi az új utat, Gielnick a szecessziótól az expresszióig csapong. Wojciech Jakubowski metaforikus előadásmódja, ha lehet, még az eddiginél is szubtilisebb, különleges, képekben gyökerező asszociálós képessége mindig talál szimbólumokat állít előtérbe, a technikai finomságokban ma már szinte utólráhetetlen tud nyújtani. Alina Kalozynka absztrakt síkon, különös kompozíciókban éli ki magát. Kandzióra ötletgazdagsága egyéni metszotechnikával és

EXLIBRIS

J. DOST /NSZK/ fametszete

EX-LIBRIS

P. JANSSENS/Belgium/ fametszet

szigorú kompozíciós renddel párosul. Młodzianowski az anyagszerűség legmesszebbremelő tiszteletbetartásával ér el különleges hatásokat, a alakos kompozíciói térhatásukkal szoborszerűen hatnak. Napieracz keresetlen egyszerűsége, Panek robusztus humora, Pawlikowska absztraktba hajló szürrealizmusa egyéni ízeket kínál. Jan Standa legfőbb erénye az, hogy zsufolt kompozícióiban is rendet tud teremteni. Szeles-nél a képi motiváció nem nagyon alkalmas az exlibris lényegének megragadására, de egyéni kísérletei nem érdektelenek. Töpfer lapjait nyugalom, hűvös elegancia jellemzi. Wasniewski a legemzetibb lengyel exlibris művész; lengyel, de európai is egyszerre. Wróblewaka ismét tematikai és technikai változatoságával hívja fel magára a figyelmet. Szinte lapról-lapra ujul meg művészte.

A lengyelek után a Szovjetunió exlibris művészei szerepelnek a legnagyobb számmal. /8/ Az oroszokat Goljakovszkij mellett a fiatal Kalašnikov képviseli, aki szinte üstökösként robbant bele a szovjet és európai exlibris művészetbe. Témában, technikában tipikusan orosz, de metszőtechnikájának minuciózus gondosságával, rálátásos kompozícióinak az exlibrisben szokatlan hatásával, modern és férfias szimbolikájával az egész európai exlibris művészet számára van mondanivalója. Meglepetés a négy litván művész: Juodikaitis, Kisaraukas, Knielauskas és Zilius szerepeltetése - de ez a meglepetés kellemes! Juodikaitis ismert művész, nem kell őt külön bemutatnunk, a másik három azonban új névnek számít az európai exlibris művészetben. Kisaraukas leegyszerűsített formavilága a lényegre tör, konstruktivista kompozíciói még alakos lapjain is jól hatnak. Knielauskas ugyancsak erős egyéniség: plasztikmetszetei új technikai lehetőségekről vallanak és ha az itt-ott megnyilvánuló Picasso-hatástól megszabadul, a maga lábán is

nagyszerűen meg fog állni. Zilius nevét jó, ha mindenki külön is megjegyzi magának! Vonalkultúrája páratlanul modern; nem csak mást ad mint kortársai, de újat is: lapjaiból korunk nyugtalan lélekzetvétele hallatszik. A szovjet exlibris művészek közül az ésszt Evald Okas zárja le a sort, aki mint a tallini Képzőművészeti Iskola grafikatanára, főleg a réztechnikák terén, mindent tud, amit ma csak tudni lehet, s ezt tanítványain keresztül az ésszt exlibris művészet magas színvonalra is bizonyítja. Könyved vonalvezetése, kimeríthetetlen kifejezőkészsége Reich Károly művészetével rokon.

A csehszlovák exlibris művészek közül Cinybulk, Biesler, Petrka, Svengsbir mind ismertek a nagyszerűen képviselik a csehszlovák kisgrafika magas színvonalát. Mégis a két grafikusnőt; Anna Grmelová és Ludmilla Jirincovát kell elsősorban kiemelniük; az eladót markáns fametszeteinek átírdéses kompozíciói és tematikájának humanista gyökerei miatt, az utóbbit pedig kifejezőmódjának lágyaságáért, gyengéd kirájjáért s a női szépség újbóli trónraemeléséért.

A belgákat képviselő Desiré Acket-Nelly Degouy házaspárból a férfi egyre erősebben a kalligrafikus feliratot állítja a középpontba, amelyhez a képi kompozíció szinte csak háttérül szolgál, a feleség pedig a képközéppontosság elvét vallva a népi és természeti motívumokat építi bele mai benzinüzemi korszakunk életébe. André Gastmans a rajzi finomságok mestere, míg Piet Janseens a lengyel Szeles-hez hasonlóan feluton áll a szürrealizmus és az absztrakció között. Az egyetlen holland művész, Jan Battermann vagy tíz éves iskolát csinált észmei mondanivalójával összerúzott többrészes kompozícióival, az utóbbi időben azonban zsufoltasága már áttekinthetetlené vált s Battermann belemeredett stílusának zsufolt szövvényei közé, amelyből most szöveges és monogrammos exlibrisseivel igyekeznek kitörni.

A két Németország művészei: Bewersdorff, Jürgen Dost, Hans Schultze /Német Demokratikus Köztársaság/ és Herbert Ott, valamint Norbert Ott /Német Szövetségi Köztársaság/ egyéni stílusuk ellenére sem emelkednek az átlag fölé. A fiatal Norbert Ott fejlődése azonban tünneményes és a legjobb uton van ahhoz, hogy az exlibrisművészet csússzára kerüljön. Az osztrák művészek közül Gerhard Brandl új név, de exlibrisei figyelemreméltók. Alakos kompozícióin a középkori szentek ünnepélyes merevsége modern metszőtechnikával társul és azaggatott vonalritmusa az, ami rokon napjaink életérzésével. Ottmar Premstaller a rend, a kiegyensúlyozott kompozíció, a tiszta vonal művésze; exlibriseiben egyre nagyobb szerepet kap a felirat, szépen metszett betűi révén nem is mindennapos esztétikai kielégülést kelte. A francia kiállító közül Jean Cocteau - aki írónak éppen olyan nagy volt, mint grafikusnak - retrospektív alapon jutott szóhoz. Exlibrisei Picasso-hatásra valának, bár mint illusztrátor és grafikus önmagában is megáll. Konstanty Brandel, a lengyel születésű, de hatvan év óta Franciaországban dolgozó művész a biennálé legidősebb kiállítója /1882-ben született!/: lapjai felett azonban már elszállt az idő.

A magyarok közül két művész: Bordás Ferenc és Kopasz Márta nyert meghívást a harmadik exlibris biennáléra. Bordás már tulajdonságát a tiszta realizmuson, de a szürrealizmusig még nem érkezett el. Grotteszk szemüvegen keresztül nézi a világot, boszorkányok,

bírájosok, torz alakok kavarognak zsufolt kompozícióiban s a közpork miszticizmusa éppen úgy kiérződik belőlük, mint ideges korunk ellentmondásai. Kopasz Márta fa- és linometaszetein a folt és a vonal egyensúlyára törekszik, a fekete alapról fehérrel bontja ki a formát s így teszi kompozícióit szinte plasztikussá. A realista alapállásban biztosan mozog, ott azonban, ahol a felnagyítás, az átlényegesítés egyébként ma már bevált módszereihez nyul nem nyujt mindig meggyőzőt.

A harmadik Malborki Exlibris Biennálé katalógusa nemcsak kifogástalan nyomdai munka, de szövegrészének gondosságával, illusztrációs anyagának szakértő összeválogatásával egy nagyszerű rendezvény maradandó emléke. E katalógusnak egyetlen komoly exlibris gyűjtő könyvtárából sem szabad hiányoznia.

A malborki biennálénak volt még egy magyar vonatkozása. A szervezőbizottság jelen sorok íróját a "comité d'honneur" tagjává választotta s a lengyel kisgrafika magyarországi népszerűsítése terén kifejtett tevékenységét a biennálé emlékérmével honorálta. E megbecsülés az egész magyar exlibris-életnek szól.

Galambos Ferenc

A IV. Miskolci Grafikai Biennálé december 3-án nyílt meg a Miskolci Galériában. A két évvel ezelőtti nagydíjas Feledy Gyula grafikusművész kb. 40 lappal szerepel a tárlaton. Az ez évi nagydíjat Csuhány Kálmán grafikusművész kapta. Rajta kívül Gross Arnold, Konstantin László, Pásztor Gábor, Wirtz Ádám, Barczy Pál, Lenkey Zoltán és Rékassy Csaba kaptak díjat. Valamennyiüknek szívből gratulálunk!

Varga Mátyásnak körünk Kossuth díjas elnökének kiállítása 1967 október 8-án nyílt meg a makói József Attila Múzeumban. Örömmel ez nem csak nekünk, a magyar grafika szerelmeseinek, de a magyar művészet minden barátjának is. Éppen azért kérdezzük: Mikor látunk már egy gyűjteményes Varga Mátyás kiállítást - Budapesten is?

Magyar karikatúra kiállítás nyílik a Múcsarnokban december 22-én a Képzőművész Szövetség karikatúra szakosztálya rendezésében.

A "Mai magyar grafika" című kiállítás, az eredeti tervtől eltérően, 1968. január 27-én nyílik a Nemzeti Galériában.

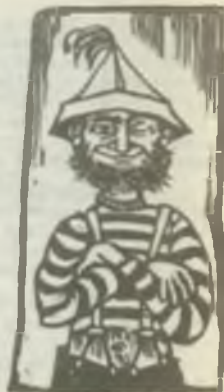
Konstantin László grafikusművész szeptemberi Dürer termi kiállítása kellemes meglepetést okozott és nagy sikert ért el. A tehetséges művész szinte teljesen új hangon szólalt meg és gazdagította a magyar grafikát.

1967. október 13-án nyílt meg és november 5-ig tartott nyitva DISKAY LENKE kiállítása a Pényes Adólf teremben. Az izléléses kiállítású katalógus /Szabó Árpád munkája/ négy ex libris reprodukcióját is közli maga a kiállítás pedig a szabadgrafikák és textiliák mellett két tárlóban husz famesztetű ex librist is bemutatott. Horváth György a Magyar Nemzet 1967. okt. 20-1 számában közzölt kritikájában Diskay Lenke ex librisait a kiállítás legkiérleltebb és leginkább egysséges részének nevezi.

GÁCSI MIHÁLY

GRAFIKAI A DÜRER-TEREMBEN

/1967. augusztus 16-30./

Gácsi Mihály alkotásaival az utóbbi esztendőben három ízben is találkozhatott a tárlatlátogató. Tavaly a Szolnoki Művésztelep Nemzeti Galériában megrendezett kiállításán élvezhettük grafikáinak különös ízeit, egyéni zamatát, ez év májusában a Damjanich János kultúrteremben szerzett új híveket művészetének, augusztusban pedig a Dürer-terem, a magyar grafika kicsiny, de sok sikert látott fellegvára adott otthont feledhetetlen lapjainak. Gácsi Mihály grafikáit azonban sosem láthatja elégszer az ember. Gácsi grafikáiba nem lehet beleunni.

A Dürer-termi Gácsi-kiállítás anyaga /régi és új alkotások/ mennyiségileg nem nagy ugyan, mégis alkalmas a Gácsi teremtette grafikai életmű érényének le mérésére. Gácsi hallatlan társadalmi érzékenységgel és felelősségérzettel rendelkezik, amely mai grafikánk szocialista és humanista tan-

denciakkal teltett világából is messzire kimagasodik. És az nem csak témaválasztásában nyer központi szerepet, de emberi és művészi állásfoglalásában is. Gácsi nem a mindennapi bosszúságok, az egyéni kicsinyesség, a kalmár-betyárok kised aljasságai ellen foglal állást, nem ezek borzolják fel idegeit; korszakos és világproblémák foglalkoztatják, s ezekben foglal a maga művészi eszközeivel állást. A legnagyobb történelmi s politikai problémák azok, amelyeket humorral fonsorozott grafikai görbetükrében bemutat; rajztollát, karcolótűjét azonban a szatira maró folyadékába mártja s a nagy emberi igazságtalanságokkal szembeni állásfoglalása, az atomhádl, vagy a föld lehetséges megsemmisítésének a felsejtése magas művészi hőfokon készíti az ellenállás grafikai megfogalmazására. Érzékenyen s talán szenvedve is reagál es emberiség nagy és legnagyobb problémáira s úgy érzékeltet, foglal állást

s mutat utat, hogy a néző nem tehet mást, mint egyetért vele. Művészetében nincs didaktika, mégis tanít, nem prédikál, mégis étoszt sugall s mindezt nem apokaliptikus víziókkal, a várható rémségek felidézésével bombasztikus fogásokkal éri el, hanem emberi és művészi igazságának tisztaságával és egyszerűségével. Tipusalkotó képessége szűkszavú, de sokatmondó, mosolya gyakran torz, de mögötte nem a megbocsájtás, hanem az acélkemény ellenállás villámfénye világít, s mégis jobban rádöbrent az igazságra, mintha hullák hetakombáit, vagy atomsivatagokat mutatna be.

"Honfoglalás" c. rézkarca előtt egyszerűen nem lehet nem megállni! Az uri Magyarországi gyilkos szatirája ez, s többet mond róla, mint amennyit bárki, bármikor írásban elmondott valaha. Vonul a díszes társaság az éden felé, kövéren és pöffeszkedőn, az eszem-iszom a legfőbb gondjuk, a

herédlet kényelme és kéje; mindenkit becsapnak s még egymást is meglopják. A lap tele van humorral, mégsem karikatürisztikus, alakjai egyéniek és mégis tipikusak; nincs rajt, de mégis érezzük a lap mögött a kisemmizett tömeg, a rongyoséhes munkáshad minden sérelmét és szenvedését. A "Hidegháboru" kitűnően ragadja meg a lényegét. A repülőgép elejéről még csak röplapokat szórnak le, de hátul ott kuporognak a fegyveres gyilkosok, ugrásra készen. Igen, ez a hidegháboru! Megdöbentő erejű a "Könyvégetés" c. rézkarca is, ahol az égő könyveken rajta fekszik a szerző; a tüzet a tragédia szelle táplálja. Ez az autodafé azonban ha nem is mondja ki, de sejteti az igazságot, amit Rivaral, a nagy francia forradalom újságírója így fejezett ki: "A szellemre nem lehet ágyuval löni". A könyv elég lehet, megégethetik az alkotót is, de a szellem, mint Phönixmadár feltámad s a magasba röppen.

Nincs helyünk, hogy minden egyes Gácsai-grafikát boncolás alá vegyünk, de le kell azögeznünk, hogy Gácsai Mihály művészete a forma és tartalom szerves egységével, művészi és társadalmi igazságával, kompozíciójának különbözős rendjével, műves technikai felkészültségével magas színvonalú grafikánkban is olyan értéket jelent, amely mai és mégis időtálló. Gácsainak a magyar grafikában nincsenek elődei, mint ahogyan nincsenek követői sem; egyenlőtű, de sokszintű ez a művészet, magányos, mégis emberközelí; megérti mindenki, de utánozni szinte lehetetlen.

Szólunk kell még Gácsai Mihály ex libriseiről is, amelyekből szép csokorra valóót nyújt a kiállítás a kisgrafika barátainak. Humora itt könnyed játékos, nem ritkán öncélú is: ezeken a kisgrafikákon egy

felszabadult kamasz nevethek nékje és mevettethek nékje éli ki magát. Brillíans ötleteit mindig a humor mosolyfakasztó ruhájába öltözteti - ritka ex libris művészi erény! - mégis jobban egyéniesít, mintha szimbólumok tömegével dolgozna. Kertész Dénes részére készített állatorvos-ex librisseinek alig van párja a világ ex libris-termesében /talán csak az osztrák Premettler lapjai általán hozzá közel/, de az "ex libris Bogár I." "akasztófa" - humora, az "ex libris Major Tamás" féllábu Hamletje, az "ex libris Yehudi Menuhin" groteskségében is a művészet magasztosságát tükröző figurája feledhetetlenek. Kár, hogy a művész e téren viszonylag keveset alkot, pedig ez lenne az az út, amely a hazai megbecsülés mellett részére rövid időn belül a világhírnevet is biztosítaná. G. P.

A Szépművészeti Múzeumban november 25-én nyitották meg Ernst Barlach szobrai és grafikai és Käthe Kollwitz grafikaiól álló kiállítását. A hadó német művészet két nagy általunk is ismert művészenek kiállításával a múzeum egy régi adósságot törlesztett a közönség nagy örömeére.

A Kulturális Kapcsolatok Intézete kiállítóhelyiségében Ike-da Masuo japán grafikusművész alkotásaival volt alkalmunk megismerkedeni. A november 24-én nyitott tárlat fiatal alkotója 1966-ban a Krakkói Grafikai Biennálén, majd a Velencei Biennálén a grafikai nagydíjat nyerte el. Sikere megérdemelt, ezt a magyar grafikakedvelőknek is most módjukban állt megítélni.

Mindig örülünk, ha irodalmi folyóiratunkban képzőművészeti reprodukciókkal is találkozunk - pláne, ha ez az illusztráció ex libris! Megelégedéssel találkoztunk a Nagyvilág 1907. évi 9. számában három lengyel ex libris reprodukciójával. A szöveg a három ex libris alkotójának Jerzy Panek és Ryszard Krzywkat tünteti fel. Ez azonban tévedés. A három lap közül egyik tényleg Panek, a másik pedig Krzywka munkája, a harmadiknak azonban Zygmunt Wasniewski az alkotója!

VERTEL JÓZSEF grafikai munkásságát ismerteti a Látóhatár 1967. évi 9-10. számában megjelent tanulmány, amely Galambos Ferenc írása. A cikket a művész két grafikájának /egyik ex libris/ reprodukciója díszíti.

VERTEL JÓZSEF

Vertel József - pénsjegy-nyomdás társaival együtt - nem kis szerepet játszott és játszik a magyar postabélyeg művészi színvonalának megteremtésében. Ennek ellenére művészetével még alig foglalkozott valaki. Ennek kettős oka van: Egyik a művész nyugodtan páratlannak mondható szerénysége a másik pedig művészeti iródmunk érzéketlensége és nemtörődomsége a bélyeg, mint kis grafikai műfaj iránt. A két világháború között - a Híróféle művészettörténeti bibliográfia tanúsága szerint - még csak megjelent pár tanulmány, amely a bélyegyet is esztétikai bonckés alá vette, a felszabadulás után azonban ez az érdeklődés a minimálisra csökkent a bélyegtervező művészeinkkel - akik egyébként a grafika, főleg pedig a kisgrafika egyéb ágaiban /alkalmi grafika ex libris, stb./ is maradandót alkotnak - inkább csak a külföldi folyóiratok foglalkoznak. Így van ez Vertel József esetében is, akiről a holland Boekier-ben jelent meg az első érdemleges méltatás.

Vertel József 1922. január 2-án született Dömbösön a középiskoláinak elvégzése után 1942. és 1944. között az Iparrajziskolában tanult. A felszabadulás után elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát is és Rajztanári oklevelet szerzett.

A főiskola elvégzése után díszítőrajzot tanított az Iparrajziskolában. És ekkor beállt a nagy fordulat, amely végleg a bélyegművészetrel és a kisgrafika egyéb ágaival jegyezte el.

A Posta 1949-ben pályázatot hirdetett a Lánchíd emlék-bélyegére. Vertel József pályázott - és nyert. Talán ennek a sikernek tudható be, hogy 1950. óta a Bankjegy-nyomda grafikusművészeként dolgozik, ahol vele együtt a magyar bélyegművészek legjobbjai tevékenykednek.

Vertel József 1950. után igen sok bélyegyet tervezett s nem kis mértékben járult hozzá a magyar bélyegművészet színvonalának emeléséhez s a magyar bélyeg külföldi népszerűségének a megalapozásához. Persze - Vertel Józseftől, akár csak a többi bélyegtervező művésztől, tellene többre is. Azonban bélyegterveink elbírálásához művészeti szervezeteinknek édes-kevés köze van, s

a döntő szót legtöbbször a Filatélia Vállalat mondja ki, amely a bélyegektől elsősorban közérthetőséget és eladhatóságot kíván. A témát a Posta adja meg, s ha a kompozícióba nem is szólnak bele, szín-viszonylatában gyakori a változtatás. A megrendelők élénk, feltűnő színeket követelnek s ezeket nem minden kompozíció bírja el. A bélyegek technikai előállítása nyolcvan százalékban mélynyomással, vagy offset-eljárással történik; a rézmetaszt viszonylag kevés, a fametaszt pedig annak ellenére, hogy a Szovjetunió fametaszti bélyegei világsikert arattak - teljesen hiányzik. A nemesebb technika pedig anyagadta előnyével, kifejezésgazdagságával még alkalmasabb volna a művészi színvonal emelésére s az előállítási többletköltség bőven megtérülne a magasabb művészi színvonal, s ami vele együtt jár: a nagyobb kelendőség következtében. Tény, hogy a klasszikus realizmus korlátait világszerte alig-alig törlik át az újabb képzőművészeti irányzatok s ha vannak is kísérletek a bélyegművészetben a modernebb hangvétel meghonosítására, a magyar bélyegművészet idáig még nem jutott el.

Vertel József eddigi bélyegtermésének felsorolására - nincs helyünk; vannak azonban sorai és bélyegei, amelyekről feltétlenül meg kell emlékeznünk. Ilyen az 1955. évi Népstadion-sor, amelynek nemzetközi sikeréről alább részletesen is beszámolunk, az 1957. évi Arany János-bélyeg, amely realista hűsége mellett nagyszerű jellemábrázolásról is tanuskodik, az 1958-as rézmetaszti televíziós bélyeg és blokk, az ugyancsak 1958-as légiposta-sorozatnak a Hősök terét, a lánchidat, a győri városházát és a veszprémi várát ábrázoló értékei. Szólnunk kell az 1959. évi Közlekedési Múzeum-sor offset-nyomású mozdony, hajó és repülőábrázolásáról ugyanúgy, mint az ugyancsak 1959-ből származó lepkesorról, amelynek színes reprodukcióját a japán filatelisták folyóirat, a "Yoshu" 1960-ban a címlapján hozta. Az 1960-ban, Lenin 90. születésnapjára készült, Nagy Zoltánnal közösen alkotott portré-bélyege nem csak egy a sok Lenin-bélyeg közül, hanem

érett jellemzést adó, kitűnően sikerült alkotás. Vertel József nevéhez fűződik a Gagarrint ábrázoló első magyar űrhajósbélyeg is 1961-ből, amely a motívumgyűjtők nemzetközi táborának keresett darabja. Az 1961. évi gazdag termésből a győgnövényesort kell még megemlitenünk, amely fekete alapú növényábrázolásaival egyike legartiztikusabb bélyegsora-inknak, a Vénusz-rakéta sor kétforintos címletét /fekvő Vénusz a holdsarlóval/, amely páratlanul szép neoklasszikus-ta megfogalmazású alkotás s az "ötven éves a Vasas" sor bélyegeit, amelyeken modern sport-szimbolika érvényesül, s ahol a fényképszerű alakábrázolás helyett leegyszerűsített modern formákat használt. Az 1962. évi futball-világbajnokságra készült bélyegeiről azt írta a Sammler-Dienst, hogy ha Magyarország nem is nyerte meg a sportversenyt, Vertel sportbélyegei elsőkk lettek a vetélkedőn. Az 1963. évi bélyegnapi sor a nemes konzervatívizmus e-renyeit mutatja. Az 1966. évi

futball világbajnokságra készült bélyegek közül Vertel József bélyegeit az amerikai Stamp Wholesaler a legszebbnek minősítette s nem is alaptalanul. Az 1966. évi kaktusz-sor ugyancsak nagy sikert aratott a motívumgyűjtők berkeiben.

Kitűnő grafikusunk bélyegeiért az első elismerést külföldön kapta. Az 1955.évi Népstadion-sor hozta meg a nemzetközi elismerést. E sorozat 30 filléres bélyegével a Bonacossa díjat nyerte el s mint az uszósport legszebb bélyege melleleg a Sportphila o. lap díját is megnyerte. E sorozat 80 filléres értékéért az Olasz Uszó Szövetség ezüst serlegét, 1 forintos értékéért a Federico Cortonesi érmet, 2 forintos értékéért Ferrari Attilio aranyérmét, 5 forintos értékéért pedig az Olasz Olimpiai Bizottságnak a legszebb sportbélyegre kiírt aranyérmét kapta meg. Az Országos Sporthivatal 1964-ben neki ítélte az év legszebb sportbélyege díjat. Ugyanabban az évben meghívták az "Exposition International de

Paris Philatec"-ra is, az ENSZ bélyegpályázatán pedig terve második díjat nyert. 1966-ban az év legszebb bélyege oklevélét és érmét neki ítélte a bírálóbizottság s ezen tulmenően a futball világbajnokságra készített sorát első helyre, kakusz-sorát második helyre, harmadik magyar bélyegnapi sorát pedig a negyedik helyre sorolták.

Vertel József bélyegművészetét biztos rajztudás, fejlett színharmónia, s a kapott téma realista megfogalmazása jellemzi. Tematikailag a sport a virág és a közlekedési motívumok állanak hozzá közel. Persze, egy virág, vagy lepkesor művészi megfogalmazásában nem nagyon juthat szerephez a művészi fantázia, s a játékos vezetetésnek is szárnyát szedik a téma adottságai, de ott ahol egy eszmét kell képre váltani, vagy ahol a szimbolizáció a döntő szó /még akkor is, ha ez a szimbolika hagyományos már több lehetősége van a művésznek arra, hogy fejlett rajzkészségén, technikai rutinján túl egyebet is adjon önmagából. Vertel József művésze itt, ezekben az alkotásokban forrósul fel s alkot igazán nagyot, még akkor is, ha a modernebb hangvételnek, a modernebb felfogásnak utját állja a hagyományokhoz való merés, hivatalos ragaszkodás és a kereskedelmi szempontok túlzott előtérbe állítása. Vertel külföldi bélyegei /Burma, Irak, Mongólia stb./ arra mutatnak, hogy sem a nemzeti karakter, sem a tömegizlés nem lehet akadály a modernebb, korszerűbb bélyeg-grafikának.

A rézmetsző Vertel nem mint bélyegművész, hanem mint a kisgrafika hivatott művelője és - sajnos - nem nagyon sok, de igen jó minőségű alkotója éli ki magát. Itt képelete is,

ösztönös technikai beidegzettség is feloldódik a kötöttségek alól és az ex librisin érezni is a bélyegművészet konzervativizmusának visszahúzó erejét, kisgrafikai képességében, kompozíciójában és jelképrendszerében vonalvezetése már oldottabb, szépséglátása modernebb, mint a bélyegeken. Bár hiányzik belőle a lírai hevület, az érzelmkifejezésre is jó hajlandóságot árul el: hűvös elegancia, férfias komolyság, átértett szimbolika kisgrafikáinak legjobb erőnei. Rézmetsző-technikáját művészi gondosság jellemzi s láttukra önkénytelenül is arra gondol az ember: milyen kár hogy kevés magyar rézmetszetű bélyeg készül! Vertel József azonban teljesen feloldódni csak rajzaiban, toll-vázlatokban tud; franciaországi élményeit megörökítő grafikai modernebb, hangulatosak, életszagúak; látszik rajtuk, hogy az élmény önként kínálta magát. Éppen ez magyarázza a lapok frissességét, megrázkóttatását, s ezért létező a hangulatok vizuális áttétele.

Azok, akik a bélyegben is elsősorban a művészetet keresik és becsülik, Vertel Józseftől várják a magyar bélyegművészet moder irányu megújítását, a kisgrafika barátai pedig több ex librist és alkalmi grafikát várnak tőle: önmagának hasznos pihentetőül, saját maguknak pedig igaz gyönyörködtetésre.

- boa -

A közölt illusztrációk
rézmetszetek

CZIMRA GYULA A GRAFIKUS

A budapesti Fényes Adolf teremben 1967. februárjában rendezett nagyszerű kiállítása egyszerre ismertté tette Czimra Gyula művészetét és a 65 éves korában 1966-ban elhunyt mestert a kritika a szentendrei festészet ihletett továbbfejlesztőjeként értékelte. A méltatások során kevés szó esett eddig a művész grafikai munkásságáról. Ez a cikk Czimrát, a grafikust kívánja bemutatni. *

A fiatal Czimra műszaki rajzolóként kezdte pályáját, a közben az Iparművészeti Iskola esti rajztanfolyamát látogatta. Huszonnégy éves korában nekivág Párizsnak és kitűnő rajzai alapján nyomban felveszik az École Nationale des Beaux Arts növendékei közé, Lucien Simon osztályára. Már a következő évben önálló kiállításon mutatja be akvarelljeit a Zodiaque galériában. Itt kiállított műveinek egy része amerikai gyűjtőkhöz került, de özvegyének gyűjteményében néhány szép szénrajz még ma is tanulskodik a párizsi évek alkotásainak magas színvonaláról.

1928-29-ben Nagybányán, 1930-tól 1932-ig Szentendrén dolgozik. Nősülése után 1934-ben Rákoshegyén telepedik le. Itt, a Buljovszky-utcai csendes villában alkotja meg a nagyközönség által

*Czimra munkásságáról lásd:

- Soós Imre: Czimra Gyula /1901-1966/. Művészet, 1966. évf. 11. szám,
Szabó György: A kifejezés utjai. Klet és Irodalom, 1967. február 18-1 száma,
Perneczky Géza: Czimra Gyula festőművész kiállítása. Magyar Nemzet, 1967. február 18-1 száma
László Gyula: Czimra Gyula képei. Művészet, 1967. évf. 5. sz.

most felfedezett életművét, melyben a derűs, tiszta színvilágu olajfestmények mellett grafikai is emelkedett művészi tartalmat képviselnek. Alkotásainak száma viszonylag kevés: lassan, megfontoltan dolgozott és mivel alkotásaival ritkán volt megelégedve, számtalan művét semmisítette meg. A háború éveiben még többet hallgat a mitegy tiltakozásul a pusztítás ellen, kertjét gyümölcsfákkal ülteti be és valóságos paradicsommá varázsolja környezetét.

Az 1950-es években kezdődik festészetének kiteljesedése. Ezen időszak grafikai munkásságát azok a lehetetlenül cseruzarazok jelzik, melyekben ember szeretetét, a szegény ember sorsával való tudatos közösségvállalását érezzük. Budapesti, majd az azt követő hódmezővásárhelyi kiállításán is szerepelnek "Szövdőnk" és "Kapálóknak" c. rajzai /mindkettő 1954-ből/, melyeket Millet szellemével érezzük rokonnak.

A 60-as években Czimra a grafikai eljárások között új, egyéni kifejezésmodot teremtett meg magának, melyet e sorok írója, a művészről tartott előadásában "papírkarc"-nak nevezett el. Eljárása a klasszikus ezüstveaszórajz és a rézkarc technikájának ötvözete. A saját maga által alapozott, kétapapírszerű, alig teynyérnyi nagyságu fehér lapokra saját készítésű fémíronnal húzza

A közölt illusztrációk
Csizra Gyula papirkarcol

meg, helyesebben: karcolja be a rajz vonalait. Eljárása biztos rajztudást kíván, itt nem lehet "radirozni". A kész rajz rovátkáiba fekete festéket dörzsöl be. A bedörzsölés során a festék kitölti a mélyedéseket és erősen eldűnik a rajz vonala. A felesleges festéket ekkor letörli a kréta papírról és a lapon teljesen szépségükben tűnnek elő hallatlanul finom rajzsainak vonalai.

Témául - festményelhez hasonlóan - itt is környezetet vagy csendléteket, szobabelsők, egy-egy emberi alak szerepel kicsi méretű karcain. Méretük ellentétben monumentálisaknak érezzük ezeket, mert a művész minden mellébeszélést kerülő, puritán vonalkulturája, a formákon átiszó meleg emberisége túlnő a néhány négyzetcentiméternyi képfelületen. Meggyőződésünk, hogy bármely kisgrafikagyűjtő legesebb lapjai köze tartoznának ezek a meglehetősen ritka, Csizra Gyula kevésszámú alkotása között is gyöngyöseknek tekinthető alkotások. Ezekből a papirkarcolokból 20 darabot láthattak a budapesti és vásárhelyi kiállítás látogatói.

Csizra Gyula festészetét az öt olajfestmény képviseli a Nemzeti Galériában, három festménye a főváros Történeti Múzeumának tulajdona, nyolc vásznát őriz a vásárhelyi Tornyai Múzeum. Itt az ideje, hogy mint grafikusról is tudomást vegyenek a szakemberek és neve bekerüljön a magyar grafika művelőinek érdemes táborába.

Dr. Sós Imre

MŰVÉSZ- ÉS GYŰJTŐTAGJAINKNAK 1968
BOLDOG ÜJESZTENDŐT KIVÁN A KBK VEZETŐSÉGE

CSERELISTA-TAUSCHLISTE-EXCHANGE LIST-LIST D'EXCHANGE

/Folytatás/

J. RAEIJMAEKERS
Vloanse 53
Antwerpen 2.-Belgie

G.J. KHEBERGEN jr.
P.O.Box 3681.
Amsterdam-C 2.
Holland

Piet RIJSTERBORGH
de Vriesstrat 24.
Delft - Holland

Antoine ROUSSEAU
L.Mettewilaan 487.
Brussel 8.-Belgie

Gino SABATTINI
Viale Oriani 36.
Bologna - Italia

Paul SAGE
8373. Bodenmais/
Bayer Wald 25.DBR

Julio SALVATIERRA
G.V.Fdo Catolico 45
Valencia - Espana

Dr.N.SANTAGUILIANA
via Oratorio Servi 9
Vicenza - Italia

Theodora SEIDLER
Lützowstr.23. III.
7022.Leipzig - DDR

Dr. Euzen SINDELÁH
Revolucni tr 753.
Uherske-Hradiste
CSSR

Thor SKULLERUD
Vikesund-Apotek.
Norvégia

H. C. SKOV
Vinkelstr. 20.
Randers - Dánia

Franz SLATTNER
II.Ferdinandstr.
14/6. Wien-Ausztria

L. SPINDELBERGER
Herzogstr. 3.
Krems s.d.D.
Ausztria

J.M. SPOORENBERG
Lindoeorghplein 7.
Helmond - Holland

Ir.Eug. STERNS
Burg.de Manlaan 20.
Breda - Holland

Franz STUMMVOLL
Haus Franziskus
Lans bei Innsbruck
Tirol - Ausztria

Lou STRIK
Nwe Keizergracht
amsterdam C.4.
Holland

Dr. G. STOEL
Dirksland /Z.H./
Holland

Karlrobert SCHÁFER
Deisbergerallee 84
Basel - Schwiz

Roderick SCHEER
Schloasstr. 113.
1.Berlin-Steglitz
41. - Germany

Erich SCHÖNER
Spitz a.d.D.
Ausztria

Thor Björn SCHYBERG
Kr.Augustgt.19.
Oslo -3. - Norvégia

A. TAMMSAAK
Sirelli 11-1.
Tallinn. 9.
Estonia - SSR

V. FARRES
Borelli 187.3
Barcelona 15 -Espana

Liliana TARROZZI
Via Guidicini 24.
Bologna - Italia

E. TERSY
Waverselaan 255.
Heverle - Belgie

H.J. TIJENK
G.5. Exel-Lochem
Holland

J.J. van der TUUK
Gr.Hendrik III-laan
137 c. Breda-Holland

Ing.Karl TURETSCHEK
St. Bartlmj 6.
Innsbruck - Tirol
Ausztria

Dr. Josef TRATTNER
Auersperg Str. 20.
Salzburg - Ausztria

Oswaldo C.del VALLE
Marta Abreu 1.
Santa Clara L.V.
Cuba

Andre VERCAMMEN
Lange Reksstraat 13
St. Niklas-W -Belgie

PARDUBICE UTÁN...

Csehszlovákia földrajzi helyzete, elnyújtott alakjánál fogva megnehezíti az ex libris gyűjtők és művészek személyes érintkezését. Valószínűleg ez a körülmény készítette a csehszlovák kisgrafika gyűjtőket, hogy évente, minden alkalommal más városba, ahol több művész és gyűjtő lakik, létrehozzon ilyen találkozót. Indokoltta teszi ezt az is, hogy a gyűjtők többsége nem a fővárosban lakik - mint nálunk - hanem az ország egész területén szétosztottan.

Az olomoucei, ceske-budajeci találkozó után ezuttal Pardubiceban került sor 1967. szeptember 16. és 17-én a baráti összejövetelre, az igen szép Dukla művelődési házban.

A találkozót Antonin Rybicka a helyi csoport vezetője nyitotta meg, amely után éjjelig tartott az ismerkedés, barátkozás és csere. Sok olyan gyűjtővel elevenitettem fel személyes kapcsolataimat /Chvála, Halla, Hradecny, Hlava, Dolezal, ing. Schmed, stb./, akikkel hosszú évek óta cserekapcsolatban vagyok. A felosztált vacsora utáni tomboláról is dicsézőleg kell megemlékezni, szép és értékes grafikát nyertek a résztvevők.

Szeptember 17-én délelőtt három program között választhattak a megjelentek:

1. Vároanézés és múzeum-látogatás.
 2. Meglátogathatták az Európában egyedüli ló és lósport múzeumot és méntelepet.
 3. Megtekinthették a Kuneticka-Hórában lévő vármúzeumot, amely Pardubicétől mintegy 10 km-re fekszik.
- Délben a találkozót közös ebéd zárta be.

A pardubicei gyűjtők, élükön Antonin Rybickával, jól megszervezett, alapos, jó munkát végeztek a ezért köszönet és elismerés illel meg őket. A találkozó alkalmából kiadott izléses mappa minden gyűjtő örömeire szolgál, amelyben a művészek főként pardubicei témát öleltek fel. Alkotóik Cyril és Jiry Bouda, Cynibulk, Jirincová, Knobloch és Liesler a cseh grafikus művészek jó hírét öregbítették.

Mindent összevetve a találkozó igen hangulatos, baráti légkörben zajlott le, a gyűjtők sok szép lappal gazdagodva, a művészek pedig újabb megrendelésekkel tértek haza otthonukba.

Egy dolog volt, amit hiányoltam, hogy ezuttal kiállítást nem rendeztek, pedig szívesen gyönyörködtem volna a cseh grafikusok újabb szép lapjaiban.

Réthy István

KÖNYVEK MAPPÁK KATALÓGUSOK

AMBUR, PAUL : SAMTIDA EXLIBRIS I SOVJETUNIONEN OCH I DE BALTISKA
STATISKA. Smtryck ur Svenska Exlibrisföreningens Årsbok 1963. 8
9-24 1.

A Szovjetunió ex libris művészetének propagálása csak a második világháború után idült meg a nem kis szerepe van ebben PAUL AMBUR-nak, a kiváló észak művészettörténésznek. Jelen kis füzet, amely a Svéd Exlibris-Közösség 1963-as évkönyvéből készült különlenyomat, a mai szovjet ex libris művészetet ismerteti, beleértve a balti államokat is. Az oroszok részéről Javgemij Goljakovszkij /1902 - /, Vagyim Frolov /1926 - /, Nikolaj Kalita /1926 - /, G.A. Kravcov /1906 - /, N.J. Lapsin /1905 - /, V. M. Bogdanov /1906 - /, V.A. Mensikov /1901 - / művészetéről ad som - más képet a megemlékszik még V.G. Sapill, P.B. Popov, N.V. Koticsev, R. Kopilov, N.D. Sapats, N.A. Nikiforov és V.D. Lindenbaum működéséről is. Az ukrán ex libris művészek közül Stefania Gubus-Baranackaja /1905 - /, Konstantin Kozlovskij /1905 - / és L. Litosenko művészetét elemzi részletesebben, míg az örmény ex libris művészek közül A. Mammasjan /1908 - /, A. Zaharjan /1914 - /, A. Grigorjan /1927 - /, Vera Krasova /1930 - / és L. Beberjan /1927 - / munkásságára tér ki. A gruz művészek képviselőjeként Vladimir Teihosani /1895 - /, valamint M. Kalamazov és N. Pophadze neveit, Üzbegisztánból pedig Vladimir Kaidalovot /1907 - / említi meg. Részletesebben szól a balti államok ex libris művészetéről Észtország /Richard Kaljo, Johannes Juhanson, Asta Vender, Esko Lepp, Richard Mutso, Ewld Okas, Ekn Kera, Ernst Kollom, Robert Tamverk V. Tonisson, H. Laretei, Jüri Arrak, Henno Arrak, Raivo Kolka, Leida Boom, Ilmar Torn, Silvia Vajla, Edgar Walter, Berts Mager, Edith Kraus, Hvi Tiemetis, Vive Tolli/, Lettország /Peter Uptis, Otto Wefnie, Dainis Rozkalns, Zigurd Zurze, Alekszander Jupatov/, és Litvánia /V. Kalinauskas, K. Dockus, J. Kuzminskis, Petras Rauduvé, K. Judikaitis, E. Jakutyté, C. Kontrimas, I. Zemaitité, V. Kosciuska/ vesztés ex libris művészetéről adott pár soros jellemzéseit találják és jó eligazításul szolgálnak a nagy grafikai hagyományokkal rendelkező kis országok ex libris művészeti törekvéseiben.

A Jugoszláviai Magyar Szó 1967 szeptember 21-1 számában névtelen cikk jelent meg " Kiment a divattól az exlibris" címmel. A teljese tájékozatlanságról árulkodó cikkecskére Erdélyi István, a jugoszláviai exlibrisélet fáradhatatlan agitátora válaszolt ugyanolyanok a Magyar Szóban /1967. szept.24/ s ebben rámutatott, hogy Jugoszláviában egyelőre tényleg kevés az exlibris gyűjtő, de ez még nem jelenti azt, hogy az exlibris kiment volna a divattól, hiszen világszerte ezrek meg ezrek foglalkoznak a gyűjtésével, egyesületek, folyóiratok vannak és az exlibris elsratása helyett helyesebb lenne, ha a fiatalságot a gyufacimke és színészkép gyűjtése helyett az exlibris-gyűj-

tésre ösztönöznék. A magunk ré ezéről reméljük, hogy a sajtóvitától a jugoszláv exlibris gyűjtés fog hasznot húzni.

+

Ex libris címmel névtelen kis cikk jelent meg a Magyar Ifjúság 1967. évi okt. 20-1 számában. A cikk illusztrációja, az AKV "ajándék-exlibrise" azonban nem valami szerencsés alkotás és nem nagyon alkalmas arra, hogy az exlibris szépségét és művészi lehetőségeit bemutassa. Nem ártana, ha az AKV exlibris-ügyben művészek, vagy hozzáértő gyűjtők tanácsát is kikérné! Annál is inkább, mert az üzleti szempontok nem zárják ki szükségképpen a művészeti szempontokat.

SERVOLINI, LUIGI: GLI EX LIBRISTI D'ITALIA. Milano 1965. Incisori d'Italia. 9., /8/ l., 28 t.

Luigi Servolini, akiről nem tudjuk, hogy grafikusként, vagy művészeti íróként adjuk-e neki a pálmát, könyvtárnyi ex libris könyvvel és kiadvánnyal a háta mögött e kis mappájával elősorban az olasz közönség körében kíván az ex librisnek híveket töböröztetni s ugyanakkor a külföldet az olasz ex libris művészet jelen állásáról tájékoztatni. A huszonnyalc táblából huszonhét ma is élő olasz ex libris művészek 1-1 alkotását mutatja be, míg a bevezető tábla Hieronimus Elmer 1516-os ex librisét mutatja be reprodukcióban, tisztelgésül a nagy űs: Dürer előtt. A rövid kis szövegész az ex libris mibenlétét, célját, az ex libris gyűjtés örömeit magyarázza meg, majd a szereplő művészek rövid életrajzát adja, s ezzel az ex libris gyűjtőket nem kis hálára kötelezi.

A kötet illusztrációi pár kiváló művész remek lapjától eltekintve /Lorenzo Alessandri, Bruno Bramanti, Giovanui Bernardi, Amleto del Grosso, Valerio Frascchetti, Guiseppe Mainini, Alfredo Tosello/ jó európai átlagot jelentenek /Luigi Angelini, Alberto Bryk, Ada Cipriani, Welda Faverio, Pierino Fornaciari, Alberto Freschi, Maria Adriana Gay, Suzy Green Viterbo, Maria Elisa Leboroni, Mirella Mattarozzi, Gino Mazzanti, Rafaele A. Oppo, Lucio Parigi, Guido Polo, Pipó Pozzi, Luigi Servolini, Sergio Tarquinio Vincenzo M. Valente, Gian Luigi Uboldi/. Stílusban a mai olasz ex libris művészek széles skálán mozognak az expressziótól a szürrealizmuson keresztül az absztrakcióig, sőt itt-ott még a szecesszió is kísért. Technikában a fanetszet vezet, tematikában pedig a városkép és az ablakos kompozíció. A hagyományos szimbolika mellett nehezen megfejtethető, sőt megfejtethetetlen szimbólumokkal is találkozunk: az ex libris rejtvény az olasz ex libris művészetben jelentésként leggyakrabban. Nem ritkaság a többszínű

lap sem: az olaszok kolorizmusa a grafikában is igyekszik kiélni magát.

A kis kötet elég átfogó képet ad napjaink olasz ex libris művészetéről, de megközelítőleg sem ad teljes képet. Tranquillo Marangonit és Italo Zettit – akiknek művészete nagy hatással volt az egész európai ex libris grafikára – hiába keressük a gyűjteményben. S ez majdnem olyan, mintha egy irodalomtörténéz a huszadik századi magyar líra antológiáját Ady Endre és József Attila nélkül állítaná össze...

CATALOGO DA PRIMEIRA EXPOSICAO DE EX-LIBRIS EM VISEU. Organizacao de Flavio de Gouveia Osorio. Viseu 1965, Biblioteca Publica Municipal. 8°, 48 l.

Viseu nem tartozik a közismert portugál városok közé, s annak ellenére, hogy püspöki város, nem játszik különösebb szerepet a portugál városok között. Egy lelkes helyi ex libris gyűjtő: Flávio da Gouveia Osório ennek ellenére a helyi könyvtár támogatásával olyan ex libris kiállítást rendezett, amely Portugália határain kívül is figyelmet érdemel. A kiállítás anyagát Európa nevesebb ex libris gyűjtői és művészei bocsájtották a rendezőbizottság rendelkezésére, sőt Tonosuke Kato révén még Japán is szóhoz jutott. Negyven gyűjtő és művész több mint 1600 ex libris került a közönség elé, sőt az ex librisek mellett még az ex libris irodalom is szerepelt a kiállításon, nem is kis anyaggal. Legnagyobb számban az olasz és portugál gyűjtők és művészek szerepeltek / 17 illetve 15/, míg a németeket kettő, a belgákat kettő, Kanadát egy Dániát egy, Spanyolországot öt, Franciaországot hét, Hollandiát egy, Japán pedig ugyancsak egy kiállító képviselte. Magyarországról FERY ANTAL, GALAMBOS FERENC és RÉTHY ISTVÁN anyaga vett részt a kiállításon. FERY ANTAL 12 saját ex librisét állította ki, míg GALAMBOS FERENC 15 részére készített lappal /Drahos István, Fery Antal, Nagy Arisztid, Nagy Árpád, Stettner Béla és Gross Arnold/, RÉTHY ISTVÁN pedig ugyancsak a részére készített ex librisek közül hat lappal /Drahos István, Fery Antal, Menyhárt József, Herbert Ott/ vett részt a kiállításon.

A kiállítók között olyan közismert gyűjtőkkel találkozhatunk, mint az olasz GIANNI MANTERO és GINO SABATTINI, a belga ALBERT COLLART, a francia PAUL PFISTER, a portugál LUIZ FERREIRA DA COSTA és olyan neves művészek állítottak ki, mint a két OTT, A. VONKMYLEN, J.P. JAEZ, J. MERCIER, CH. PAVET, L. SEVERINI, S. TARQUINIO stb. E tény arra enged következtetni, hogy a kiállítás magas művészi színvonalat képviselt s jól reprezentálta napjaink ex libris művészetét. Magyar szempontból a kiállítás nem csak azért érdemel figyelmet, mert két magyar gyűjtő és egy magyar ex libris művész is szerepelt a kiállítók között, hanem azért is, mert a külföldi gyűjtők is több magyar művész által készített lapot állítottak ki, ami a magyar ex libris grafika megbecsülését és elismerését jelenti. Így többek között Francisco Carbonara Nagy Árpád lappal, Paul Pfister pedig Drahos István lappal is szerepeltek.

A gondos kiállítású katalógus nem csak a kiállított lapokat ismerteti, hanem a gyűjtőkről és művészekről is közöl életrajzi s egyéb adatokat. Kár, hogy az illusztrációk között magyar lap nem szerepel!

SCHWOERER, JULIUS : HANS THOMA. ZUM 125. GEBURTSTAG. Sonderdruck aus "Eckhart-Jahrbuch 1965". Freiburg i.B. 1965. 8°, 70-86 l.

HANS THOMA /1893-1924/ nem tartozik az európai művészettörténet kimagasló értékei közé, de hazájában ma is megbecsült festő és grafikus. Művészetén Courbet és Böcklin hatása érződik és bár fantasztikus elemeket is gyakran alkalmaz, lényegében realista eszközökkel dolgozó művész. Gazdag munkásságát THOMA adta ki hat kötetben /1900-1909/, oeuvre-katalógusát azonban még ma sem tekinthetjük lezártnak, mert állandóan újabb és újabb munkái /főleg grafikák/ kerülnek elő.

Ünnepelésének 125. évfordulójára művészeete ismét a német művészettörténet érdeklődésének az előterébe került. E Thoma reneszánsz áraként terméke Julius Schwoerer - egyébként ismert német ex libris gyűjtő - kis füzeté is, amely az általános jellemzésen túl újonnan előkerült Thoma-grafikákat mutat be és ír le.

Hans Thoma-ról kevesen tudják, hogy az ex librisnek is hivatott művelője volt. A német szakirodalom Hans Thoma 54 ex librisét tartja számon /Heinrich Böhm: Hans Thoma. Sein Exlibriswerk. Berlin 1958, Maximilien Verlag./ A magyar ex libris gyűjteményekben sajnos nagyon kevés lapja található.

RÁKÓCZY FERENC : METSZETEI I. Budapest 1964. Szerző. 8°, 20 tábla mappában.

Nem egy kiváló grafikusunk van, aki főiskolai végzettség nélkül, pusztán tehetségére támaszkodva jegyezte el magát a grafikával s az egyébként iskola-adta általános alapokat szívós önképzéssel pótolta. Nevek hosszú sorát idézhetnénk, elég azonban csak Bordás Ferenc, vagy Menyhárt József munkásságára utalnunk.

A felfedezés örömeivel vettük kezünkbe a fiatal Rákóczy Ferenc mappáját, aki az ex libris szeretetén és gyűjtésén keresztül jutott el az ex libris aktív műveléséig. A kezdeti kísérletek után jelen mappájában már meglepően magabiztos, friss és ötletes grafikusnak mutatkozik. Tanulmányai perzeze van még bőven a kompozíció egyensúlya még néha felbomlik lapjain s néha baj van még a lapok hangulatához illő betűtípusok megválasztásával és megrajzolásával is, de általában jól rajzol és jól metsz, ötletei verbeli ex libris ötletek és színes lapjai meglepő színérsékről tanuskodnak. Még nem teljes értékű lapjai mögül is átsüt a tenetség tüze.

A Rákóczy-mappában közreadott husz lap közül nem egy figyelemre méltó alkotás akad. Az op. 4. /Zsuzsi könyve/ a fekete alaplából kivillanó fehér feltjával és bájos gyermekalakjával sikerült ex libris. Az op. 38. /Zsuzsi könyve/ más felirattal árucímeként is megállná a helyét. Az Exlibris Helga /op.50/ jó tereposztásával a kivételesen feliratának mintaszerű megoldásával tűnik ki. A "Magyar József könyve" /op. 57./ jó elgondolását azonban a kép rossz terehelyezése és a szecessziósan cikornyás felirat agyonüti. A felirat szerves része az ex librisnek s az együttkomponálás szükségszerű! Meghívó fejléce /op. 44./ nemcsak modern szimbolusai révén kifejező, de felirat-elhelyezése is öt-

letes. A mappa szabad grafikái közül az op. 14. romantikus fel-
fogású városrészlete s az op. 32. női aktja tehetséges újgya-
korlat, mindkettő sajátos hangulatot áraszt, a korszerű grafika
utja azonban már nem erre vezet.

Rákóczy Ferenc tehetséges grafikus, azonban fel kell hív-
nunk a figyelmét arra, hogy neki is meg kell csinálnia a maga
forradalmát ahhoz, hogy jó grafikus is legyen. Az érett alkotá-
sokig nagy nekiirromodásokon és megtorpanásokon keresztül visz az
ut s ezt az utat Rákóczy Ferencnek is meg kell járnia.

LESSENER. TADEUSZ I. TADEUSZ CIESLEWSKI 81M GRAFIKI MALEJ FORMI.
Kraków 1962. 8., VII /1/ 1., 12 t.

Tadeusz Lessener, a kiváló lengyel gyűjtő kis könyve Tadeusz
Cielewski kiigrafikáit /ex libriseit és alkalmi grafikáit/mutat-
ja be tizenkét válogatott alkotás kíséretében.

Cielewski 1895-ben született Varsóban s középiskoláinak el-
végzése után grafikát és építészetet tanult. Mint Wladislaw Sko-
czylas tanítványa a lengyel grafika legnemesebb hagyományait szí-
ta magába, hogy aztán egyéni vonalkulturája és modernebb hang-
szerelés révén kiápitae a maga külön grafikai világát. Művészetét
számos hazai /Kraków, Poznan, Gdansk, Torun stb./ és külföldi
/Firenze, Párizs, Velence stb./ kiállításon vitte a közönség elé
és erkölcsi, valamint anyagi sikerei méltók voltak művésze magas
szinvonlához. Cielewski kiigrafikáiban szívesen ábrázol lengyel
városképet s ex librisein is gyakori az építészeti elem. Egysze-
rű eszközökkel dolgozik, kerüli a felesleges sallangokat; témái-
hoz igazodó művészi elgondolásait kitünő komponáló képességgel,
és lényegre törekvő stíkszavassággal oldja meg; expresszív hajla-
mait az építész valóságához köthöttsége oldja fel. Ex libris műn-
kássága nem nagyon gazdag, de így is a sokasintú lengyel ex libris
művészet komoly értéke.

JAVDENIJ GOLJAKOVSKIJ. KATALON VISXYAVKI. Krasnodar 1965, Kras-
nodarskij Hudoszsasztvanni, Musz. Kie 4., 64 l.

Goljakovszkij, az idősebb szovjet grafikusgeneráció kiemel-
kedő tehetsége, Moszkvában tanult; tanárai közül Krancsenko és
Pavorszki voltak rá nagy hatással. Karikatúristának indult, s a
nagy honvéd háboru alatt frontújéagoknak rajzolt, majd az orosz
könyvművészet szolgálatának szentelte magát s több mint 300 köte-
tet illusztrált. Ma a nagy orosz könyv egyik elismert mestere. Ex
librisrel 1929. óta foglalkozik, s ex libris művészetére a II. Mal-
borki ex libris Biennale hívta fel a figyelmet. A krasznodari ki-
állítás Goljakovszkij teljes munkásságát felölelte. Gazdag soro-
zatokat mutatott be Goljakovszkij metszeteiből, illusztrációból,
akvarelljeiből és illusztrációból. A bemutatott mintegy 50 ex
libris jól illusztrálta Goljakovszkij sajátos ex libris művésze-
tét s az orosz közönség ezen a kiállításon fedezte fel a nagyszer-
ű könyv-illusztrátor mellett a kitünő ex libris művészt is.

A katalógusban A.A. Szidorov vázolja fel Goljakovszkij em-
beri és művészi portréját s az illusztrációk Szidorov értékelését
meggyőző erővel támasztják alá.

A Vologdai Képtár s igazgatója, Sz. G. Ivenszkij a szoviet ex libris művészet jelesének bemutatása mellett külföldi ex libris művészek bemutatását is programjába vette s a nagy sikerű dán kiállítás után most Jaroslav Vodrazka grafikáit és ex librisait vitte a közbűné elé. Vodrazka tehetséges művész és nagyszerű ember, azonban nem tartozik a csehszlovák ex libris művészet élvonalába. A kiállítás azonban ennek ellenére sem volt minden tanulság nélküli.

Vodrazka a kiállítás katalógusában kösült önéletrajz szerint Prága egyik külvárosában, Karlínban született 1894. november 24-én. Apja pék volt, aki hat gyermekével élt kis házukban, ahol tyukok káráltak és galambok ülték meg a háztetőt. E falfalusi környezet, a közeli Vltava folyó s a mögötte elterülő smaragd színű rétek látványa ültették bele azokat a romantikus hangulatokat, amelyek később művészetében is jelentkeztek. Érettségi után a párizsi Iparművészeti Miskolán tanult, ahol Emanuel Dite, a jeles portréfestő volt vezető tanára, disszidárajzot és könyvművészetet pedig F. Kiszelytől tanult. Az első világháborút végig-katonakodta s csak súlyos szívbjának köszönhetette, hogy a háboru vége felé ismét folytathatta tanulmányait. További három évet töltött el a párizsi Képművészeti Akadémián s a grafikai technikák rejtelmeibe Max Swabinski, az ismert művész vezette be. Közben megszerelte a rajztanári oklevelet is és tanítani kezdett. Első állomása Tabor volt, a régi huszita város, majd Turócszentmártonba került, ahol a festői környezet, a pompás népviseletek, a romantikus várronok felgyújtották művészi alkotókedvét. Ekkor kezdett gyermekkönyvek illusztrálásával foglalkozni, s mellesleg három gyermek-folyóiratot is szerkesztett. Közben sok grafikai munkát végzett nyomdáknak és muzeumoknak is.

A második világháboru kitörése után visszaköltözött Prágába s ott egy szakközépskolában tanított rajzot és grafikai technikát. Az idős művész ma már nyugdíjban él, de a grafikához ma sem lett hűtlen. Kísérletező kedve új grafikai technikák után kutat. Hazájának megbecsült művésze; grafikái közül gazdag sorozatokat s riz a prágai Nemzeti Galéria s gyermekkönyv-illusztrációért négyszer kapta meg a Művelődésügyi Minisztérium kitüntetését.

Vodrazka grafikai munkásságának tulnyomó részét gyermekkönyv illusztrációk alkotják. A gyermekek szeretete, a fiatal psziché a lépes ismerete s romantikus hajlama következtében illusztrációi közel tudtak férközni a gyermekek lelki világához anélkül, hogy a művészi színvonalból engednie kellett volna. Nevét azonban - főleg külföldön - ex librisai tették ismertté. Változatos tematika, sves technikai gondoság, egyszerűség s egészében konzervatív művészet-felfogás, jellemzik lapjait. A huszita témák tábóri emlékeket, a népművészeti motívumok pedig szlovákiai reminiszienciókat idéznek. Szines lapjai mértéktartó kolorizmus jellemzi. A teremtő fantázia azonban hiányzik ex librisaiból s ezért tagundhatatlan művészi erényei ellenére sem tudott e jó átlag fölé emelkedni.

A vologdai kiállítás és saépen összeállított, jól kivitelezett katalógusa Vodrazka életének és művészetének jobb megismertetését nagyban elősegíti.

Galambos Ferenc

Ferenc GALAMBOS écrit de l'exposition INTERGRAFIK 67, dont la matière était prêtée par la Galerie Neuve de Berlin, pour la présenter à Budapest. Presque 400 artistes de 39 pays y sont représentés. Mais de lieu seulement quelques noms sont mentionnés dans ce compte-rendu. Nous avons remarqué avec constation, que nos artistes graphiques, Gyula HINCZ, Kálmán CSOHANY, Béla SZETTNER, Gábor PÁSZTOR, János KASS, Gábor GACS, István MOLNAR, Ádám WÜRTZ et Sándor EK y ont affirmé leur valeur. C'est aussi Ferenc GALAMBOS qui rend compte du III. Biennale de l'Ex Libris Contemporaine organisé à Malbork. Presque la moitié des artistes exposés sont des polonais; les valeurs excellents de l'art graphique polonaise méritent le lieu privilégié. Parmi les noms déjà connus on doit mentionner deux artistes graphiques polonais, Leszek RÓZGA et Henryk PŁOCIENNIK. L'Union Soviétique était représentée avec 8 artistes. Le jeune KALACHNIKOV est le plus digne d'attention. C'est un surprise agréable l'apparition des artistes lithuaniens. De la Hongrie on a invité deux artistes graphiques pour participer: Mme Márta KOPASZ et Ferenc BORDAS. Les compositions chimériques de F. Bordás et les ex libris d'une composition Presque plastique de Mme Kopasz sont remarquables. Le catalogue d'une belle présentation mérite que tous les collectionneurs sérieux le gardent parmi les manuels importants. Mentionnons encore qu'on a élu pour membre du Comité d'Honneur l'auteur de cette article, F. Galambos. Au p. 422. Nous lisons un compte-rendu de l'exposition de Mihály GACSI, organisée dans la salle d'exposition Dürer, à Budapest, entre 16-30 août 1967. Les compositions d'une manière grotesque annoncent ses opinions humanistiques. Très intéressants sont ses ex libris peu de nombre, mais pleins de l'individualité. Mentionnons les feuilles gravés pour le vétéraire D. Kertész, qu'on doit tenir pour meilleurs de ce genre. /-bos = Galambos/ présente l'artiste graphique József VERTEH, maître des gravures excellentes. Il est né le 2. janvier 1922, à Dömös /Hongrie/, finit ses études à l'École de Dessin Industriel, à Budapest. Après la guerre il a suivi les cours de l'Académie des Beaux Arts, et il a reçu le diplôme de professeur de dessin. Après avoir gagné le premier prix d'un concours de timbre en 1949, il a laissé le professorat et entra dans l'Imprimerie de bank-notes, où il travaille aussi actuellement comme artiste graphique. Ses compositions de timbres sont connus partout, il a gagné plusieurs prix. Ses ex libris sont gravés sur cuivre. Ils ne sont pas nombreux, mais d'une technique excellente et de composition artistique. Imre SOÓS écrit de Gyula CZIMRA peintre hongrois, mort en 1966. A Paris il était élève du maître L. Simon, à l'École Nationale des Beaux Arts. Imre Czimra est représenté dans les Collections des musées hongrois. Ses graphiques sont aussi remarquables. - István RÉTHY rend compte de l'exposition organisée à Pardoubice /Tchécoslovaquie/ /p.433./. Les publications récentes: Servolini: Gli ex libristi d'Italia /Milano, 1965/. Catalogue de l'Exposition d'Ex libris à Viseu /Portugal/ /Viseu, 1965/; - Schwoere: Hans Thoma. Freiburg, 1965.; F. Rákóczy: Gravures I./Budapest, 1964, édition de l'artiste, 20 feuilles/; T. Leszner: T. Cieslewski syn. Kraków 1962.; J. Goliakowski. Katalog. Krasnodar, 1965. J. Vodrážka. Vologda, 1965.

A Kisgrafika Barátok Köre Értesítője. Felelős szerkesztő: Galambos Ferenc. - Kiadásért felel: Réthy István KEK titkár. - Készült a Múzeumok Rotázemében /500 példány, 2 iv/. - Felelős vezető: Dr. Dajbukát Gergely